

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De mensuris proprijs sacrae suppellectilis ad Missam congruentioribus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

Monet idem Theodosius, quod Horologia Italiae sonant Horas tardius, quam indicent Horologia Solaria: quandoque per quadrantem Horae, quandoque per

dimidiam Horam; & ideo detrahenda erit illa quantitas Horae. Hora vero constat minutis 60.

De mensuris proprijs sacrae suppellectilis ad Missam congruentioribus.

DAmus hoc loco formas, & modulos efformanda cuiusque sacrae suppellectilis in ordine ad Missam, siue solemnem, siue priuatam, ex *Actis Mediolan. Ecclesia*, praesertim ex libro primo, & secundo *Instruct. Fabrica*, & *suppellectilis Ecclesiastica probatarum in Concilio Prouinciali Mediolan. tertio*, à Sancta Sede Apostolica confirmato, & laudato. In quibus singillatim tradendis ordo placuit Alphabeticus, ut cuiusque rei forma statim inuenias.

Abacus, seu *Credentia* sit è tabulis populeis, abiegnisue, longe patens circa cubitos tres, pro Ecclesiae magnitudine; Choriue, seu presbyterij ratione; late cubitis duobus; alteque item extruatur, ut non ultra duos cubitos, & uncias duodecim eleuetur à terra.

Acerra, siue *Nauicula* incensi, ex argento, vel aurichalco, cum cochleari eiusdem materiae, fieri debet, ita capax, ut capiat quantitatem thuris ultra quam sit necessarium in Missa.

Alba è tela linea sit, longe producta cubitos quatuor, late sexdecim, ac paulo amplius circumquaque pateat. manicas habeat longitudine sesquicubitali, hoc est cubito cum dimidio, latitudine ab humeris penè cubitali, quae usque ad manus semifim angustius ducantur. in summa veste; & in extremis manicis aliquid dumtaxat sit acq̄ paululum ac tenuiter elaboratum. nimius enim labor in his ornandis vanitatem sapit, & leuitatem.

Altare maius eo loco constitui deberet, ut ab ipsius Altaris gradu infimo (tres autem gradus esse debent) usque ad cancellos spatium saltem intersit cubitorum octo, vel ad minimum quatuor in Eccle-

sijs non Collegiatis. sit autem à scabelli solo altitudine cubitorum duorum, & unciam octo, & ad summum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurius pro Ecclesiae magnitudine; altitudine vero cubitorum saltem duorum, & unciam duodecim. tres autem inter gradus bradella lignea numeretur, quae à fronte Altaris cubitos duos producta, uncias sexdecim late pateat, altitudo vero singulorum graduum sit uncias octo.

Altare minus eleuetur cubitis duobus, & uncias octo. longe pateat cubitis quatuor, & dimidio; nec minus quatuor saltem cubitis. latum sit cubitis duobus. scabellum è tabulis ligneis, latitudine cubitorum duorum, altitudine unciam octo. sed & longius pateat, quam Altare, non cubito longius, sed uncias circiter sexdecim. Nullum foramen. neque fenestella sibi sit, ubi quicquam asseruari, recondiue possit.

Amictus è tenui tela sit, longitudine cubitorum circiter duorum, latitudine autem sesquicubitali. in duobus eius angulis anterioribus assuatur funiculi commode longi, ut reuocari ante pectus queat, & cum ijs fieri nodus possit. in medio Crux acu pingatur, unciam duarum, longe ab extremitate digitis duobus in parte superiori. extremitates illius, praeterquam ex ea parte, quae collum ambit, aliquo modesto opere ornari possunt.

Ara ex lapide longe patet uncias viginti, late sexdecim, praeter capsae dimensionem, cui in ferta est, quae capsae è nuca omnino tabula sit, crassitudine unciam circiter duarum, aut plurius pro lapidis crassitudine. non distet, à fronte Altaris spatio longius unciam octo. ita vero inferta

serta sit, vt è mensæ Altaris superficie paululum extet, quo Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit. tela denique cerata tegatur, clauiculis prædictæ capis confixa.

Bursa Corporalium à fronte sit Cruce, vel alia sacra imagine in medio intexta; à tergo etiam ex eadem materia, & colore; intrinsecus autem subserico. aut tela candida circumuestiatur. late vero vndique pateat circiter dimidio cubito, vel paulo amplius, & forma quadrata.

Calix ita efformetur, vt cuppa aliquantum in fundo sit angusta, sensim vsque ad summum labrum latior fiat. labrum nullo modo reflectatur. nodus ita ornatus, vt, dum Calix capitur, non incommodè capiatur, præsertim, quando indices & pollices disiungi non possunt. minorue ne sit totus Calix, amplitudine in orbem ducta, vnciarum quatuordecim, altitudine duodecim.

Candelabra basim habeant vel rotundam, vel potius triangularem, & Crucis basi conformem, quæ ab Acolythis portantur, minora sint, quàm ea, quæ in Altari collocantur.

Cingulum ex candido lino, vel cannabi tenui conficiatur, longitudine cubitorum circiter septem. capita eiusdem globulis eiusdem materiæ inferantur, filamentorum manipulis appensis, quos floccos dicunt. * Non prohibetur è serico iuxta varios colores paramentorum, more moderno; sed illud est antiquioris vsus, & mysticæ causæ congruentius, de qua supra pag. 79. 80.

* Non placet ea forma cinguli (vt pro veritate loquar) quæ cingulo ipsi, vt hinc inde pendeant flocci à lateribus Sacerdotis, duas addit lineas, quibus reipsa, cingitur Alba. est enim eiusdem omnino formæ cum Succinctorio Papali, quod adhibetur (addito manipulo) ad cingendum Albam Papæ, & non nisi in eiusdem Missa Papali. ergo non debet esse communis hæc forma cuiusque celebranti.

Gauant. Rubr. Miss.

Conspatum Tabernaculi maioris sanctissimæ Eucharistiæ, è materia nobiliori, vel alba semper, vel iuxta colorem, varium Fectorum. à summa parte crispatum in fimbrijs non anguste, sed longe latius respondeat, & totum Tabernaculum tegat. in extremis oris habeat de more ornatum laciniarum decorè contextarum.

Corporale è tela linea, & candida sit, ac simplex item ab oris autem, acus opere simplici, punctim, solum retortum sit. longè autem vncias triginta ad minus pateat, latè totidem; ita vero complicatum, vt nulla eius extremitas appareat, crux acu pingi potest in anteriori parte.

Crux in Altari collocanda imaginem Crucifixi habeat, & præ alta emineat candelabris, vt supra dictum est, *prima part. tit. 20. pag. 60.*

Dalmatica non recisis manicis, sed ad manum vsque protensis, iisdemque late patentibus conficiatur. longa esse potest cubitis duobus, & vncijs sexdecim; lata vero ab humeris cubito vno, & vncijs circiter quatuor, ab extremis oris vndiq; patens cubitis circiter quinque.

* *Gradus* in Altari maiori ne fiant, nisi duobus cubitis tantum, minusue à pariete posteriori illud distet: tuncq; eiusmodi gradus vnus, pluresue decenter adhiberi poterunt; ita tamen, vt circuitus Altaris non impediatur, neque candelabra super ijs posita extra Altare videantur esse, quod esset contra Rubricam de Altaris incensatione. in Altari minori vnus sit, isque ligneus; ea longitudine, quæ Altare æquet, latitudine vnciarum octo, altitudine totidem, in quo candelabra cum Cruce locanda erunt.

Hamula, non ex argento, stanno, aurichalco, alioque metalli genere, sed è vitro, seu crystallo pellucido, cum operculo decenti.

Manipulus tres Cruces habere debet, & cordulas ad ligandum solidiores. reliqua vide in Stola.

R

Manu-

Manutergium pro Missa ex lino tenui contextum longitudine bicubitali, latitudine sesquicubitali constet. ornentur capita lacinijs & filamentis eiusdem materiae.

Mappa Altaris superiores è lino seu cannabi, ea sint longitudine, vt ab vtroque Altaris latere profundius circiter tribus digitis, quàm planum bradellæ, demissæ sint. nullæ ab vlla parte bambacio cærulei, alteriusque coloris elaboratae sint. latitudine vero totam Altaris mensam contegant, inferiores mappæ totam saltem mensam cooperiant.

Mappa pro communione adhibendæ, non supra scamna, seu cancellos (horum enim longitudinem æquabunt) longe pateant cubitos tres, late circiter duos, capita earum exornari poterunt.

Missale nihil profani habeat, sed Crucis insigne, aliaue Sancti Titularis imago in corio depicta appareat, signaculum eiusdem constare conuenit funiculis sericis duodenis, longe ita ductis, vt Missalis longitudinem vix quinque vncijs excedant. Eiusdem integumentum ita longe deductum sit, vt ab ima parte octo vncijs superet coriaceum Missalis operimentum; à summa vero nihil omnino extet. lineæ sericæ circumdant extremitates, laciniæ imam partem exornent. subuestiatur tela eiusdem coloris, quo est integumentum.

Pallium, quod ante Altare tenditur, paulo longius, quàm Altare, patere debet, eoque altius, vt ab ima parte paululum sub coronice scabelli, seu bradellæ eiusdem Altaris occultetur. A superiori parte palmum à summo distante lacinijs, quas frangias vocant, ornetur pro qualitate pallij, in exteriori, parte Crucis, aut imago Sancti, cuius nomine dicatum est Altare, aut alia sacra effigiens in medio assuatur, nam Zacharias Pont. palmam auro intextam Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi imagine ornatam, beati Petri Apostoli Altari obtulit. si fieri potest, telari ligneo affigatur extentè,

sed illa cautio adhibeatur in telaris afferculo superiore, vt eius angulus inferior, cui pallium adhæret, omnino recidatur, & deprimatur, vt nullo modo possit acumine ledere pallium. Velamentum quoque (si pallium preciosum est) in superiori parte obtendi ei concinne poterit, Missarum tempore tantum, ne Sacerdos impediatur, vel adhærendo lædat paramenta neque tamen ultra frangiam demittatur velamentum.

Patena inaurata vndique esse debet, vel si argentea sit, saltem in interiori parte, labrum extremum circulare ita tenue admodum, vt adiuumentum inde sit ad sacræ Hostiæ fragmenta facile colligenda illam mediam concauitatem habeat, quæ amplitudinem labri Calicis fere adæquet, minor patena pateat amplè in orbem vncias triginta duas.

Pellicula hamularum piam speciem exprimat: fundo intrinsecus constet lato & plano, neque ita elaborato, vt minus firmè hamulæ imposita hæreant.

Pixis, quæ ad Sanctissimam Eucharistiam custodiendam adhibetur, ex argenteo puro saltem, eoque inaurato fieri debet, in interiori parte, cuius pes, vt manu facile firmiterque capi queat, altitudine sit sex vnciarum, nodus in medio sit eiusmodi, quo monuimus de Calicis nodo. in fundo medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat, ad facilius capiendas vltimas particulas. operculum respondeat Pixidis formæ, quod in medio instar fere pyramidis extet, ab vno & altero item latere paruulos, tenuesque vncinos habeat, quibus in circulo apte includatur, & fiat immobile, in summo Crux paruula emineat.

Planeta more Romano (nam Ambrosiano eam describunt Acta Mediolan. Ecclesie) late pateat cubitos circiter duos, longe tres. Fascia, quæ vel assui solet, vel distingui in ipsa planeta, vt Columnæ speciem à tergo, & Crucis ante pectus effingat, lata erit vncijs octo ad

ad minimum. funiculi addantur, seu lineę sericeę in ea parte, qua pectus tegitur, ita oblongę, vt reduci possint ante pectus, ad firmandam planetam, ne desluat à tergo.

Pluuiiale ad imos vsque talos protenditur, longitudine cubitorum trium, & vnciarum circiter sex constans, & pro semicirculi ratione latę patens. à parte anteriori à summo ad extremum, hinc & inde, auriphrygio decoratur. à posteriori parte caputium, ornatu auriphrygiato, qui anteriori respondeat, habet. lacinię vero, hoc est, frangię, Romano ritu, latiores esse debent circum caputium, breuiorẽs in oris Pluuiialis extremis sũbula anteriori connecti debet Pluuiiale, additis binis, seu ternis vncinis maioribus. globuli laciniati pendentes à caputio non sunt amplius in vsu Romani Cleri secularis.

Pulvinar pro Missali plenum sit non pluma, neque lana concisa; sed lana solida, pilifue ceruinis. longe pateat cubito, & paulo amplius: late vncijs circiter decem & octo. ornetur in quatuor angulis laciniatis flocculis, & opere simplici consuatur.

Purificatorium ẽ tela, neque tenui, neque crassa nimis: & simplici sit acus opere confectum: latitudine vnciarum circiter octodecim ad minimum; longitudine totidem, nec vero minus. in medio Crux paruula acu pingatur.

Stola cum Planeta colore congruat, & materia. longe cubitis circiter sex, vt infra genua producat: late autem vncijs sex pateat. lacinię seu frangię vnciarum trium sine; & præterea Cruces tres de more annectantur eidem, in medio, & in extremis partibus. vnaqueque Crux sit formę quadrata, quę ab omni parte vncijs circiter tribus constet. Stola Sacerdotali nihil appendatur: Diaconali vero ab vtraque media eius parte duo funiculi cum flocculis laciniatis ad illius recte connectendę sum.

Superpelliceum ẽ tela potius tenui, ma-

niciis ita oblongis, vt crispata vsque ad digitos summos pertingant, quę esse possunt cubitis circiter duobus, vel circa, late autem patentibus in orbem circiter cubitis quatuor, in ipso ore potius forma sit rotunda, quam quadrata. à pectore nullo modo scissum, aut dissectum. longe ducatur infra genua, fere ad media crura. vide supra pagina 69. late pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim, ab humeris circiter octo. à nulla parte neque nimis affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præsertim non specioso artificij ornatur.

Tabella Pacis gestatoria aliquo pie calaturę ornatu sit insignis, puta, imagine Pietatis expressa; latitudineque constet vnciarum octo, longitudine duodecim circiter; à tergo manubrium habeat eiusdem materię.

Tabella Secretarum non quercea, non nucea, neque ẽ ligno suboscuro, sit sed ex abiete, aliaue id generis arbore, albicanti, ne pagina agglutinata obscurrescat. latę aliquanto amplius pateat. quàm longę, coronicibus decorę ornata. pro Festis solemnioribus speciosior esse debet, cum coronicibus auratis, & pagina maiusculis impressa litteris, auroque splendentibus.

Tabernaculum sanctissima Eucharistia polite elaboratum, pijs mysteriorum passionis Christi imaginibus exculptum esse debet: intrinsecus tabulis populeis circummactum, quibus ab humiditate sanctissima Eucharistia defendatur. forma vel octangula, seu sexangula, vel quadrata, vel rotunda. in summo adsit imago Christi resurgentis, vel sacra vulnera exhibentis. tum bene clauę sit munitum, quę etiam auro liniri deberet. à fronte Altaris summa procul collocatum extet, non minus cubito, vno & vncijs sexdecim, ita vt Corporale late expandi, & Pixis, si casus accidat, commode in Altari poni possit. neque sub eo sit vllum armariolum, neque asseruandis

quidem libris, supelleſtiliue Eccleſiæ ſit locus. Panno ſerico albi coloris intus ab omni parte veſtiatur. oſtiolum habeat ab anteriori parte ornatum ſacra imagine Chriſti Domini Crucifixi, aut reſurgentiſ, aut vulneratum pectus exhibentis, aut alia pia effigie.

Tela ſtragula Altaris ad illud operiendum, ſinitis Miſſis, longitudine, ac latitudine vt, quæ totam illius menſam contegat vndiq; & paulo amplius item: lacinijs breuioribus ab omni parte decore cinctâ. colore ſit viridi.

Thuribulum cum quadruplici catenula, & operculo: catenularum attem longitudo ſit cubitorum duorum, & vnciarum circiter duodecim.

Tintinnabulum pro eleuatione Sacramenti, ſi appendatur, parieti laterali aſſixum hæreat, & appenſo funiculo tam longo, vt miniſter genuflexus in cornu Epistolæ commode illud pulſare poſſit.

Tunicella Subdiaconalis ſimilis ſit Dalmaticæ Diaconali, de qua ſupra; excepto quod anguſtiores debet habere manicas, & longiores. *Carem. Epiſc. lib. 1. cap. 10.*

Vas Hoſtiarum rotundum ſit, & late pateat vncias quatuor, pluresue, vt Hoſtiæ inde promi commode poſſint. vtile quoque erit laminam plumbeam rotundam ſerico veſtiram Hoſtijs ipſis ſuperimponere, vt earum curuatura tollatur.

Vas pro abſtergendis Calicibus, & lauandis Corporalibus, æneum paretur, inſtar peluis, binis manubrijs conſtans, atque ab vno labro ad aliud cubito vno, & vncijs octo, pluribusue pro ratione ſupelleſtilis lauandæ; oreque eminenti, per quod quaſi per canalein aqua lotionis inde paulatim in ſacrarium effundi poſſit. quod vas huic vſui tantum ſit reſeruatam.

Velum Calicis ab omni parte cubito, & vncijs duodecim late pateat: ab oris vndique opere ſerico, auro, argentoque tenuiter ornatam.

Velum pixidis ſit pretioſum, & quale ſaltem dedimus Calici.

Velum pro portanda Sanctiſſima Euchariftia in Proceſſionibus eiſdem ſit longum ſex cubitis; latum. vt veli tela.

Velum Subdiaconale longum item cubitis ſex; latum ſit, quanta eſt veli propria latitudo.

Vmbella, quæ ſuper Altare ponitur, vndique late pateat ita, vt Altare ipſum, & Sacerdos ibi celebrans omnino contegantur: qua ille, & Altare à puluere, omnique labenti ſorde defendantur. ab Altari tamen decore elata, vt facile quoque purgari queat.

Vmbella alia, quæ deſertur ſuper Sanctiſſimam Euchariftiam in Proceſſionibus, vndique habere debet ornatam duplicium faſciarum, quæ duodecim circiter vncijs longe pendeant, iſque faſcijs conſutæ ſint ab omni parte ſimbriæ cum filamentis ſatis prolixis. haſtile inferatur inter vtramque faſciam, quod recte extendat latera Vmbellæ: haſtilia item picta paribus inter ſe ſpatijs diſpoſita, quibus illa tolli, & geſtari poſſit, quatuor, pluraue pro eiſdem Vmbellæ magnitudine ſupponantur: color autem Albus conuenit huic Vmbellæ. & hæc de ſupelleſtili Sacra, ſeu miniſteriali ad communem Miſſam.

Quia vero ſupra meminimus Episcoporum indumentorum, occaſione data in Miſſali; non erit abs re, ſi hoc loco addamus eorundem indumentorum formam, & meſuram, ordine ſeruato, quo eadem induit Episcopus.

Caligæ ita longæ debent eſſe, vt vſque ad genua protenſæ ligulis in ea parte adſtringantur.

Sandalia, ſeu *Calcei* è ſolea integra ſubtus conſtent, à parte autem ſuperiori ornata, & ex ſerico panno, leuiori, quo & *Caligæ*.

Tunicella, & Dalmatica amplioribus manicis, quam Diaconalis, & ex eadem materia, qua *Caligæ*, conſtent, longæ, & late.

lata sint, vt de Dalmatica Diaconali diximus.

Chirotheca debent esse contextæ, & circulo aureo insigniter in extrema parte ornata.

Subbirretum mitrale formæ rotundæ sit, non quadratæ.

Mitra pretiosior è serico auro intexto, gemmis & Margaritis, acusque opere ornata. Altera* auriphrygiata sine gemmis, sine laminis aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus paruis margaritis composita, vel ex albo serico auro intermixto, vel ex tela aurea simplici sine laminis, & margaritis. Tertia sine auro ex simplici serico Damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis lacinijs, seu frangijs, & vitris pendentibus. in Prouincia Mediol. adhibetur simplex è tela lini purissimi, coloris albi; circulo aureo, quem esse notat *Innoc. 3. lib. 1. Mist. Missæ cap. 59.* circumamicta à parte, qua induitur caput; cornua item duo à summo præferens; duas etiam lineas in humeris pendulas ha-

beat, quarum extremitates lacinijs consistent.

Annulus ex auro purò solide conflatus, palam habeat cum gemma, in qua nihil sculpi esse debet.

Gremiale longè constet cubitis circiter duobus, late cubito vno tantum, & vncijs item circiter duodecim, vndique cinctum laciniarum auro, argentoue intextarum ornatu.

Baculus Pastoralis à parte ima acutus, à media totus rectus, à summa retortus esse debet. Orario, aut Sudario non ornatur, si Episcopalis est. longitudine recta est cubitorum trium, & vnciarum duodecim: pars vero retorta totidem vncijs, aut paulo altius eminet. à summa rectitudinis parte est crassitudine orbiculari vnciarum circiter septem, quæ prope ad imam partem descendens paulatim diminutam vncijs quinque constat. connectitur autem cum illa parte, recta aliquo opere calati argenti, quod sex anguli formam exhibens sacris ornatur imaginibus.

